

תוס' בקלות

מאת

ישיבת ההסדר 'שבות ישראל' אפרת

עורך: הלל צרק – בוגר הישיבה

מסכת עבודה זרה

פרק ד'

ישיבת שבתי ישראל
התנ"ך
התורה
השולחן
הערוך
עמוד 8

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

הקדמה ומקראה

על מנת להקל על לומד הדף היומי והלומד בכלל ללמוד ולחזור על דברי בעלי התוספות הוחלט להוציא את חיבור זה-מטרתו של החיבור היא לאפשר לכל אדם שלומד דף יומי או את המסכת המדוברת ללמוד את דברי התוספות בקלות. לשם כך מבואר כל דיבור במקומו בבחינת דיבור דבור על אופניו ועיין משלי כ"ה י"א) וכל קטע בתוך דיבור המתחיל מחולק ע"פ שיקול דעת ומסומן בשתי מילים ו... (שלוש נקודות) ביניהם כך שהביאור לאחריו יתייחס לאותו קטע בין שני המילים שתוחמות את שלוש הנקודות

בחיבור זה יתכנו ויש סבירות גבוהה להניח כי יש טעויות, כל אדם המוצא טעות מעין זו או שיש לו בקורת בונה מתבקש בכל לשון של בקשה לשלוח את הערתו אליי

לכתובת הדואר האלקטרוני tosfot0@gmail.com

שלמי תודה להוריי היקרים, נפתלי ולינדה, שגודל עוצם השקעתם בחינוכנו וגידולנו היו תמיד מעל לנתפס, שהקב"ה ישלח להם בריאות ואריכות ימים ואיני מאריך כי כבודם תמיד היה "הסתר דבר" (עיין משלי כ"ה ב')
למורי ורבי ראש הישיבה הרב יהושע בן מאיר שגידלנו בדרך אמת והכניס בנו אהבת תורה ללא גבול, אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה שאוהב ראש הישיבה את התורה בוז יבוזו לו ועיין ויקרא רבה פרשה ד"ה ולקחתם) ולכל תלמידי הישיבה תודה על השהות במחיצתכם שהיא תמיד נעימה ומלמדת

סיכומי תוס' מסכת עבודה זרה □ פרק ד'

עורך: הלל ברק – בוגר הישיבה

תוד"ה אפילו-אם רבי ישמעאל סובר שעובדים הגויים שברים אזי גם אבן אחת אסורה אלא היות ובמשנה כתוב שתיים מותרות הקשו בגמרא ששתיים יאסרו אפילו שגם אחת אסורה

דף ג.

תוד"ה במקורבות-מהלך הגמרא במרקוליס לשיטת ר' ישמעאל וחכמים:
רש"י: המחלוקת בין ר' ישמעאל לחכמים היא במקרה שיש תל בין המרקוליס לאבנים והאבנים בתוך 4 אמות של המרקוליס שלר' ישמעאל אסור כי עושים מרקוליס קטן לצד הגדול וחכמים לא חוששים לכך אבל אם אין תל מפסיק לכולם אסור תוך 4 אמות

תוס': אבן אחת בתוך 4 אמות מותרת 21 אסורות אע"פ שאינם נראות עם המרקוליס אם אין תל מפסיק 21 אבנים מתיר ר' ישמעאל כשיש תל מפסיק כי לא עושים מרקוליס קטן ליד גדול אם יש הפסק של תל ביניהם 31 אבנים אסורות אפילו בהפסק תל כי מוכח שזה מרקוליס וחכמים סוברים למסקנה שהדבר היחיד שקובע הוא האם האבנים נראות עמה ולעיל חשבנו שהגמרא מדברת חוץ ל4 אמות ובתוך 4 אמות הכל אסור ובמסקנה כל המחלוקת היא דווקא בתוך 4 אמות וחוץ ל4 אמות הכל מותר

תוד"ה **וסבר**-יכולנו להקשות גם על ההיתר של רבי ישמעאל על 3 אבנים מחוץ ל4 אמות של המרקוליס אבל הקשנו על 2 אבנים תוך 4 אמות כי למסקנה לא אסר רבי ישמעאל במשנתנו חוץ ל4 אמות(ע"פ מהר"ם)

תוד"ה **אבני**- גנאיהתוס' הקשו שהרי אסור להזכיר שם של עבודה זרה שלא נזכרה בפירוש בתורה וענו ששם העבודה זרה הוא קילוס לשון שבח וחכמים קראו לה קוליס לשון גנאי

תוד"ה **ה"ג-לשון**...דזוזא-רבי מנחם היה קדוש ולא הוריו(אע"פ שנקרא בנם של קדושים-ה.ב.)
וא"ת...מסתכל-מטבע אין איסור להסתכל אפילו יש עליו עבודה זרה כי תדיר בראייתו ולא גורם פניה לאילים ואפילו במטבע לא הסתכל רבי מנחם ברבי סימאי

תוד"ה **בעינין**-פירש...דרכים-רשב"ם בשם רש"י כתב שרק אוכל ומשקה כמו שיש במזבח נחשב "תקרובת כעין פנים" ולא מועיל לו ביטול ואילו אבנים עצמם אינם תקרובת אלא עבודה זרה ומועיל להם ביטול(אם גוי ביטל-ה.ב.)

ושמעין...המשתבר-הלכה למעשה בשימוש בדברים של עבודה זרה לפי רשב"ם בשם רש"י:
נרות שעווה:מכר הכומר לישראל או נתן לו מתנה מותרים שהרי ביטלם הכומא
חתיכות של שעווה:לא צריכות אפילו ביטול
מלבוש הכומרים:מותר בלא ביטול
גביע:מותר בלא ביטול

מחתה:צריכה ביטול ומכירתה אינה מבטלת אותה
ר"י(מבעלי התוס')אומר כי בלחם אפילו היו מביאים אותו לפני עבודת כוכבים מותר כי כדי לאסור אוכל צריך "זריקה המשתברת" ולא מספיק שהלחם היא תקרובת "כעין פנים"(כמו במקדש-ה.ב.)ורש"י סובר שמספיק "כעין פנים" ולא צריך זריקה משתברת

דף ב:

תוד"ה **ואין**-אם התלעה וזיהום של הנטיעות היא דבר האבד:אם יש טירחה יתירה אסור ואם זה דבר שלא דורש טירחה יתירה מותר

תוד"ה **ומשקין**-מדוע מותר להשקות הנטיעות עד ראש השנה:
רש"י:כי רבנן לא גזרו בזה תוספת שביעית שהיא דרבנן
תוס':תוספת שביעית היא דאורייתא(לר' עקיבא)או הלכה למשה מסיני(לרבי ישמעאל)וסיבת ההיתר היא כי שביעית בזמן הזה דרבנן

תוד"ה **שבר**-שבירת אבן לפני מרקוליס זהה לשבירת מקל לפני עבודה זרה שעובדים אותה במקל

תוד"ה **ספת**-מהי ספיתה אצלנו:

רש"י:האכיל

תוס':לכלך

דף גא:

תוד"ה **חייב**-רש"י הסביר שספת לה צואה וניסך עביט של מי רגליים חייב אפילו אם אין עבודתה בכך וביארו התוס' שחייבים לומר שעובדים אותה עם אותו החומר אך באופנים שונים מהאופן שבו עבד במקרה זה וכן הדין לגבי חגב בהמשך

תוד"ה מנין-מפורש לעיל(ה: ד"ה מנין(הראשון)-ו. תוד"ה והשתא)

דף נא:

תוד"ה אפילו-

רש"י	לפנים מן הקלקלין	חוץ לקלקלין
אסור משום תקרובת	אסור משום "לא תחמוד כסף וזהב עליהם" (נוי)	
אסור משום תקרובת(הוסיפו שאסור אפילו שאינו כדרכה)	אסור משום תקרובת אם הוא דבר שיש בו נוי והסיבה לנוי היא כי חוץ לקלקלין מקריבים רק דבר שיש בו נוי	

דף נב:

תוד"ה תנהו-תקרובת של הר מותרת ורק הכלים שנשתמשו לתקרובת אסורים

תוד"ה ורבי-ר"ע לומד שפסל נאסר אם הוא של ישראל רק אחרי שנעבד מהמילים "פסילי אלוהיהם" והדרשה של המילה "את"(בפסוק "אשר אתם יורשים אותם את אלוהיהם") היא רק כדי לשלול את הדרשה של ר' ישמעאל שנאסרת עבודת כוכבים של ישראל מיד עם עשייתה ולא ללמוד ששל ישראל נאסרת ברגע עבודתה בלבד

תוד"ה מה-כמו...וזרוהו-יש לגנוז את העבודה זרה בלי להנות ממנה בתהליך הגניזה כמו כלי שרת ומיהו...כסוטות-מסיפור שריפת העגל אין ללמוד שראסור ליהנות מההלך הגניזה כי לר' יוסי ניתן לומר שנעשה בגלל שבאה לעם ישראל כולו תקלה ע"י העגל וחכמים יוכלו לומר שהגל נשרף ופורר למים כדי לבדוק את ישראל כסוטות

תוד"ה תבעי-קושיית הגמרא היא על כלים שיש להם אפשרות להיטמא מהתורה(מתכות חרס וכו'-ה.ב.) אלא שנטמאו בטומאה שהיא מדרבנן כמו טומאת משקים אבל כלי שכל עיקר דיני טומאה שלו דרבנן(זכוכית, פשוטי כלי עץ וכו'-ה.ב.) וודאי אם נשבר ונעשה מחדש אינו חוזר לטומאה הישנה שלו

דף נב:

תוד"ה כיון-כלים לא אמרנו שבטלה הטומאה ברגע שבטל האיסור של הכלי היא כי מדובר על כלים שהשתמשו בהם לתקרובת עבודה זרה שאינה בטלה ולא כרש"י שכתב שהשתמשו בהם לעבודה זרה עצמה

תוד"ה ברוך-ואע"ג...לגבוה-כאן השימוש היה בכלי הקדש שאינם שייכים לאדם פרטי ולמרות שאדם לא אוסר דבר שאינו שלו פה החמירו לאסור לגבוה(להקדש-ה.ב.) והא...להדיוט-בהמשך מביאים מהפסוק כאן הוכחה שאסור לאדם לאכול אם שחט סימן אחד בבהמה לשם עבודה זרה וזה מסברא שמעשה משמעותי בגוף הבהמה יאסור את הבהמה אפילו לאדם פשוט אם שימוש קל בכלי אוסר אותו לצורך גבוה(אפילו בבהמה שאינה שלו)

ישיבת הסדר • כולל אברכים • ישיבה גבוהה

תוד"ה **מתקיף**-תימה...להו-אם אדם נאנס ועבד עבודה זרה לרבי זירא לא נאסר בדיעבד את מה שעבד ולרבא נאסר(אע"פ שכולם מודים שחייב למסור את הנפש)
 וא"ת...עצמו-הפטור של אישה שנאנסת לא למסור נפשה על עריות מטעם היותה "קרקע עולם"(פסיבית-ה.ב.)אינו פוטר ממיתה אלא רק פוטר מהחיוב למסור את נפשה במקרה של אונס(וכמובן פטורה ממיתה כמו בכל אונס של עריות-ה.ב.) שהרי גם כשנבעלת מרצון היא "קרקע עולם" וחייבת מיתה

תוד"ה הא-רבא אצלו מיישב את הגמרא לשיטת ר' ישמעאל שאין צורך למסור את הנפש על עבודה זרה בצנעא והלכה לא כמותו אלא כחכמים וכך סוברים רבא ור' יוחנן שיש למסור את הנפש אפילו הצנעא וכן פסקו השאילתות והתוס' והסמ"ג

תוד"ה **היתה**-פירש...זוטא-למה נכתב רבוצה:
 רש"י:שאפילו שלא העמיד אותה שאז קונה בהגבהה עדיין אוסר בשחיטה
 תנא':לא קונה את הבהמה בהרבצה והא ללמדנו שאע"פ שלא העמידה אלא רק עשה מעשה קטן של
 שחיטה אוסר את הבהמה
 וסימן...דבר-אין צורך לשחוט אפילו סימן אחד מלא לשם עבודה זרה כדי לאסור הבהמה אלא מספיק חתך
 הכי קטן
 ומיית'...לגבוה-למרות שרב הונא אוסר בהמה שנשחטה להדיוט ובניסוך בין קרניה נאסרת הבהמה רק
 לגבוה עדיין נלמד איסור ממעשה בגוף הבהמה(שחיטה\חתך)לאסרה להדיוט למעשה של האדם(ניסוך)כדי
 לאסור לגבוה

תוד"ה **אילימא-אע"פ** שיתכן שכהנים עשו מעשה לשם עבודה זרה בדבר ששייך להם(בעצמם)ובגלל זה נאסר עליהם לשמש במקדש עדיין הדחיה היא שאפילו אם זה לא שלהם הם בני דיעה ואינם דומים לבהמה

דף נד:

תוד"ה **מכרן**-מדוע ניתן לקדש אישה בחליפי ערלה וכלאי הכרם:
 רש"י: לא כתב נימוק
 תוס': אישה לא דומה לגמרי לחליפין **או** משום פריה ורביה הקלו

תוד"ה **משום**-קשה מדוע טענה הגמרא שעבודה זרה ושביעית זה "שני כתובנים הבאים כאחד"(שניתן ללמוד אחד מרעהו-ה.ב.)הרי עבודה זרה ושביעית לא ממש זהים שהרי עבודה זרה כל החליפים נאסרים ובשביעית רק הפרי המקורי והדבר האחרון(שביעית פרק ח' משנה ז')

דף נה.

תוד"ה **לוקחין**-החידוש שיין שיוּרד לא נאסר עד שירד לבור הוא חידוש גדול יותר מאשר שהיין לא נאסר כאשר הגוי נוטל ענבים ונותן לתפוח ולכן המשנה היא או בשיטת "תנא סיפא לגלויי רישא" (הדין המאוחר מבהיר את הדין המוקדם) (עיין הגה"צ אות ז') **או** בשיטת "לא זו אף זו קתני" (חידוש מדורג-ה.ב.)

תוד"ה ירד-פ"ה...כדפרישית-רש"י ותוס' אומרים שיין שלא נפל לבור לא נאסר אפילו אם נגע בו עובד כוכבים
ור"י...כדפרישית-ר"י(מבעלי התוס')סובר שמשנה מדברת שהיין שלא ירד לבור אינו נאסר מטעם
ניצוק(חיבור ליין שבבור(שנאסר)-ה.ב.)ולא מדברת על מקרה שנגע הגוי ביין שלא ירד לבור
ורשב"ם...כדפרישית-רשב"ם מסביר שמה שבבור נאסר גם בלי מגע הגוי אלא מכוח הדריכה של הענבים
ברגע שמגיע היין לבור נאסר והשאר אינו נאסר אפילו במגע(כרש"י ותוס')

תוד"ה והשאר-פי'...רש"י-היין שלא הגיע לבור מותר ב:
רש"י ותוס' (ר' אלחנן): שתיה
ר' שמעיה: רק בהנאה ולא בשתיה
והא...אחרונה-לפי "משנה אחרונה" (הדין המאוחר-ה.ב.) גוי שדרך ענבים לא ניתן לקחת ממנו גת ולפי שיטה
זו מדברת הגמרא בפרק אחרון ואוסרת לפי שיטה אחת גת שדרך בה הגוי ענבים

תוד"ה דורכין-רש"י ותוס' וירושלמי אומרים שדווקא אם הגוי כבר דרך חלקית מותר לדרוך עמו ענבים כי הם
כבר נטמאו אך אין להצטרף אליו בתחילת תהליך הדריכה כאשר הענבים טהורות

דף נה:

תוד"ה אבל (הראשון)-ההסבר של רש"י שאסור לבצור עם גוי כי נותן בגת טמאה יותר נכון מחשש שיבצור
בכלי טמא כי כלי טמא אינו מטמא כי הענבים לא הוכשרו עדיין לקבל טמאה

תוד"ה אבל (השני)-מהו פלטר:

רש"י: אופה הפת

תוס': קונה משוכר גדול כיכרות בסיטונאות ומוכר בקמעונאות

תוד"ה א"ר-פ"ה...היין-מתי נחשב שהיין נמשך:

רש"י ורשב"ם: גם בתוך הגיגית אם מזיז את היין ממקום למקום ע"י ניקוי פסולת וכדומה ותוס' הסביר
ברש"י שיש צורך בניקוי עד לתחתית

ר"ת: היין יוצא מהגת ומתקדם לכיוון הבור וזה נקרא שהתחיל להימשך אבל בתוך הגיגית עצמה לא נחשב
היין כנמשך

אבל...ושרי-אם מוציא באמצעות ברכ מהגיגית זו המשכה ואם מוציא באמצעות כוס אם מקפיד שלא יתערב
זגים זה המשכה ואם אינו מקפיד לא נחשב המשכה

וא"ת...היין-יין בגיגית אומרים התוס' בשם ר' יעקב (ר"ת) ור' יהודה וכן לפי רש"י שיש להימנע מלדרוך עם
הגוי ור"י (מבעלי התוס') מקל אם הגיגית לא מלאה י"ן (הגהו"צ אות ה' בשם מהרי"ק שנהגו להקל
בפרובינציא וצרפת)

תוד"ה אין-פי'...הא-עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה גם אסור לבצור עמו
אבל...בעבירה-הסיבה שצריך לומר שאסור לדרוך עם ישראל שמטמא פירות אע"פ שניתן היה ללמוד
מהאיסור לבצור עם הגוי הוא כי יש חומרא באיסור הדריכה כי התוס' הסביר (נה. תוד"ה דורכין) שלא מדובר
על תחילת דריכה והטומאה כבר קיימת ובכל זאת אסור לדרוך עמו

דף נו:

תוד"ה ואין-הסיבה שהכמרא כתבה "כל שכן" היא כדי ללמד שטעם איסור הדריכה עם ישראל שמטמא
הפירות הוא מטעם סיוע ולא משום גרם טומאה (טעם קל יותר מספיק לאסור-ה.ב.)

תוד"ה שמותר-פרש"י...בוררין-מדוע אסור לבצור עם ישראל שעושה הפירות בטומאה:

רש"י: היות ובעתיד יפריש תרומה אסור לטמא הפירות אפילו קודם שנתחייבו בתרומה

ר"ת: אצלנו מדובר שוודאי עושה בטומאה ולכן אסור לבצור עמו אבל אם זה ספק אם מטמא הישראל את
הפירות מותר לבצור עמו ולברור ולטחון עם ישראל אפילו וודאי עושה בטומאה מותרת אם הפירות לא
הוכשרו (כמו בסוגייתנו) ואסורה אם הוכשרו

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

ורבי...לבור-רבי יהודה(מבעלי התוס')כתב בשם רש"י שסיבת האיסור היא כי הישראל יבוא לאכול את החולין הטמאים בימי טהרתו(לגבי איסור אכילת חולין טמאים מומלץ לעיין חולין ב: תוד"ה טמא ולא ברור איסור אכילת חולין טמאים-ה.ב.)

תוד"ה רבי-למרות שר"ע מדבר על תהליך מאוחר יותר וממילא מקל יותר אין צורך לכתוב את המילה **עד** לציון זאת כי ברור גם בלי המילה **עד** שמדובר על זמן מאוחר יותר

תוד"ה ואע"פ-ניתן לומר שני הסברים לגבי חיוב היין במעשר:
 1: היין כל עוד לא הפך ליין בגת שבשדה ואח"כ נכנס לבית פטור ממעשר
 2: יין גם אם נכנס בצורת ענבים לבית ואח"כ הפך ליין בתוך הבית חייב במעשר
 מובן שאצלנו אם שותה בשדה פטור בכל מקרה ממעשר(מהתורה)

תוד"ה **תרצה**-לפי תירוץ זה המשנה מדברת על קיפוי הבור ולא קיפוי החבית והולכת לשיטת חכמים ולא ר"ע

תוד"ה **לימא**-תימה...אסור-חייבים למשנה אחרונה להסביר שמדובר קודם קיפוי כי אם היה מדובר לאחר קיפוי היתה הגמרא אומרת חילוק זה ולא אומרת שההבדל הוא בין מזחילה לגת העליונה וא"ת...קיפוי-במעשר אינו נאסר היין עד שיקפה אחרי שירד לבור ולא גושרים על מה שבגת ובצינור משום היין שבבור ובין נסך אין חילוק בין קפוי לשאינו קפוי ושניהם אסורים סיוכום:יין נסך אסור בבור בכל מקרה ומעשר רק אם קפוי בבור ושניהם מותרים במשחילה ובגת(לחכמים)

דף נו:

תוד"ה **רבא**-יש 3 דעות ולא 4 כי התחיל להימשך קובע למעשר הן למשנה ראשונה והן למשנה אחרונה(המהרש"א מסביר שזה אותו תנא ושינה את דעתו באמצע)

תוד"ה **אבל**-פירוש...אזלינן-הסיבה שאסור אפילו שיש מעט יין היא כי הולכים לפי אביי שיין אסור ענבים(ולא רק יין)במשהו **או** שמדובר שאין ענבים(או רק מעט ענבים)אלא יין בגת ואז אסור אפילו לרבא כי מין במינו ביין נסך אסור בכל שהוא

וא"ת...שבתורה-לר"ת שסובר שסתם ינם ב60 צריך להסביר שרב הונא אצלנו מדבר לשיטת רב(רבו של רב הונא)שסובר שכל איסורי התורה הם במשהו

תוד"ה **גרגותני** וא"ת...הוא-היין שבגת ביחס ליין של הבור הוא **ניצוק בר ניצוק**(מהגת לגרגותני ומהגרגותני לבור) ולא נאסר וכן פסקו ריב"ן רשב"ם ור"ת בשם רש"י ומעשה...נצוק-רש"י היתיר יין בחבית שנשפך ממנה לקנקן ששפכו מאותו קנקן לכוס לפני כן מטעם ניצוק בר ניצוק

והר"י... כוכבים-ריב"ם חולק ואומר שניצוק בר ניצוק אסור והיתר ביין שבגת העליונה הוא מטעם שזה מים בעלמא ולא יין וכן יש חילוק שמה שבבור נאסר במגע ומה שבגת לא נאסר וממילא אין לאסור מטעם ניצוק בר ניצוק מה שבגת כי אפילו במגע לא נאסר אבל... במשנתנו-לרשב"ם טעם האיסור בבור הוא מטעם כחו של העובד כוכבים ולשיטתו גרגותני נאסר בניצוק והגת לא נאסרת מטעם ניצוק בר ניצוק ולא מכוחו של העובד כוכבים כי בגת העליונה זה לא יין אלא מים

מעשה...ממש-חבית יין של ישראל שהגביה הגוי וישראל פתח את הברז פסק ר' מנחם שהיין שבחבית מותר ומה שיצא אסור ונצוק אסור מה שבחבית דווקא ביין נסך גמור אבל בסתם יינם שנאסר בגלל כוחו של העובד כוכבים נאסר רק מה שיצא לחוץ

תוד"ה הא(הראשון)-לא העמדנו את הדיוק שרוקן ומדרסן של עבדים טהור כמו של בני שפחות כי כדי לטהר את רוקן ומדרסן לא צריך לכתוב עבדים כי היינו לומדים שזה טהור לבד כי יינם היה טמא רק אם רוקן ומדרסן היה טהור ויינם אנו יודעים שטמא

תוד"ה **עד-דווקא** עבדים שטובלים בעל כרחם צריכים 12 חודש אבל גר רגיל שמתגייר מרצונו לא צריך ואינו עושה יין נסך מיד

תוד"ה **תרגמה**-לא תרצנו שמדובר על רוקן ומדרסן וטמא דווקא אם מל ולא טבל אבל אם טבל טהור כי רצתה הגמרא לתרץ באותם מילים כמו לעיל

תוד"ה הא(השני)-כמו בתוספות הקודם יכל לתרץ אחרת שעבדים גדולים הם כמו בני שפחות גדולים שעושים יין נסר אלא רצה לתרץ באותם מילים שיש לעיל

תוד"ה **לאפוקי-השתא**...מפיהם-לשמואל יוצא שתינוק שאינו יודע בטיב עבודה זרה אינו עושה יין נסך וחולק על רב ועבד גדול אפילו מל וטבל צריך 12 חודשים עד שיינו יהיה מותר ופסקו...יומו-הלכות גדולות ור' חננאל ור"י בשם ר"ת ור' יוסף טוב עלם וסדר תנאים ואמוראים פסקו כשמואל שרוקן ומדרסן של עבדים שמלו וטבלו בשוק טהור וכבד שהתגייר צריך 12 חודשים עד שיינו אינו יין נסך ותינוק בן יומו אינו עושה יין נסך

ועוד...דשמואל-רשב"ם וריב"ן בשם רש"י שכתוב בתשובת הגאונים פסקו שאין איסור הנאה בימינו במגע גוי כי הגויים נחשבים היום כקטנים ור"ת עצמו פסק שמגע גוי קטן אסור בשתיה כרב וגויים היום דינם כקטן וגם עבד גוי שמל וטבל יינו מותר מיד כרב ולא אחרי 12 חודשים

מ'הו...מזידין-ר"י(נבעלי התוס')הקשה על ר"ת שכול ההיתר הוא במקרה שאין כוונת מגע כלל ובגויים שלנו יש כוונת מגע ור"ת אמר שבאמת אין ראייה להיתר מגע גוי בהנאה למעט לתת לאותו גוי שנגע בכסף אבל ר"ת לא רצה לשנות המנהג ואמר "מוטב שיהו שוגגים ואל יהו מזידים"

ומ"מ...בהנאה-היום יש סמך למנהג לא לאסור בהנאה נגע של גוי כי הגויים לא מנסכים היום
ווא"ת...עליהם-אין צורך במנין אחר להתיר איסור סתם יינם של גויים כי הגזירה היתה על המנסכים ולא על
היין והמנסכים אינם קיימים היום

מ'הו...ברכה-סתם י'נם בימנו כאשר אין חשש ניסוך הוא באותה חומרא כמו פת ושמן שזה מחשש בנותיהם ולכן זה מותר בהנאה ואסור בשתיה והמחמיר תבוא עליו ברכה

דף נח.

תוד"ה **איקלע**-פירוש...כו'-רש"י אומר שהמקרה שרב הונא הגיע למחוזא אירע אחר שרבא חזר בו ואסר(בהנאה) יין שגוי שכך ולאביי אסור כל היין ולא רק מה ששכך הגוי ותשובות...כדפרישי-התוס' מקשים על דברי רש"י ואומר ר"י(מבעלי התוס') שרבא התיר למכור לגוי אפילו את היין המשוכך כי זה קל אפילו מסתם ינם כי לא נתכוון הגוי לניסוך או שכשך אלא רק לבדוק אם יש יין בחבית והגמרא אומרת(לגירסת התוס') שרבא חזר בו אחרי שהיתה לו שיחה ביחידות עם רב נחמן רבו

תוד"ה **סקדח**-רש"י הסביר שהמינקת היא קשית שדרכה שנתה הגוי ורשב"ם בשם רש"י כתב שזה קשית ששמים בחבית בזמן הבציר וראשה יוצא חוץ לחבית כדי שאם היין תוסס יעלה בתוך הקשית שמחוץ לחבית ולא יישפר לרצפה

דף נח:

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

תוד"ה **אלא-רש"י** ור"ת הסבירו שמדובר שהגוי הוריק ע"י כוחו ויש שאלה האם היין אסור והדבר תלוי אם נגע הגוי ביין או לא וביארו התוס' שכל השאלה היא לגבי היין שנשאר בקנקן אבל מה שיצא נאסר מטעם כוחו של העובד כוכבים ור"י(מבעלי התוס') הסביר שכאשר הוריק בכוחו והתכוון לנסך אפילו אז לא נאסר מה שלא יצא מהחבית וללא כוונה לא נאסר כלל

תוד"ה **והא**-מגע גדול שלא בכוונה חמור ממגע קטן ואפילו שמואל שמתיר מגע גדול שלא בכוונה זה רק בהנאה אבל בשתיה אוסר

תוד"ה **שמסכו**-כתוב בשם רש"י ור"ת שיין שמסכו(מזגו,עירב בו מים כדי לשתות)גוי אסור בשתיה ומותר בהנאה ותוס' כתבו שאסור גם בהנאה

תוד"ה כדכתיב-מזיגה זה תיקון יין ע"י יין ומסיכה הוא תיקון ע"י מים(בתורה,במשנה ובגמרא משתמשים בשורש מ.ז.ג. לתיקון ע"י מים-ה.ב.)

תוד"ה **כתב-ר'** יצחק אור זרוע והריב"א ורב האי גאון התירו שכשוך גוי בהנאה ואם התכוון הגוי להכעיס את היהודי ולכן נגע ב"ין מותר אפילו בשתיה

תוד"ה **אדמקטור**-רש"י הסביר חזור מיד והתר להם היין ולא תנוח ויפה כוון שאין לפרש שהיה מפסיד את החליפה כי לא נשא ונתן ביד(לא לקח היין ביד ואסר אותו-ה.ב.)אלא רק הורה לאסור וגם היה מומחה ומומחה שטעה פטור מלשלם

תוד"ה **בצר**-והא...להם-מה שאמר ריש לקיש ששרו של רומי עתיד לטעות שבצר היא בצרה זה אחרי שריש לקיש גילה בעצמו את הטעות שבצר אינה בצרה ומשמע...המקומות-התוס' מקשים שאצלנו ובפרק ראשון במסכת חולין משמע שלא צריך להפריש תרומות ומעשרות בחו"ל ובשאר הש"ס משמע שכן תירוצים:

ר"ת:דמאי לא צריך לעשר אבל טבל וודאי חייבים
 ר' דוד ממילין:חוץ לארץ חייבת וכל הקולות הם שלא ינהגו חומרות של ארץ ישראל אלא אפשר להקל
 בקולות חו"ל כמו לאכול ואח"כ להפריש או לבטל תרומות ומעשרות ברוב
 ועל...הפסוק-מדוע בימינו לא מפרישים כלל בחו"ל תרומות ומעשרות:
 ר"ת:הקרקעות משועבדות לשרים ואין שלנו
 ר' יהודה:היו מפרישים עד שביטלו הרובים(לא נוגע מי הם)את ההפרשה
 ר"ת:תקנו להפריש רק בארצות הסמוכות לארץ ישראל וגם בהם לא הפרישו ירק(בית שאן)ויתכן שלא
 הפרישו שום דבר שאינו דגן תירוש ויצהר

דף נט.

תוד"ה דא"ר-כאן משמע שר' שמעון בן יהוצדק היה רבו של ר' יוחנן ובמסכת סנהדרין לא מצינו שמחה ר' יוחנן על כבודו ומשמע שלא היה רבו

תוד"ה הא-מדובר במים של היחיד שנובעין ממעין שחפר או שכל העיר שלו ויש מעין בתוכו כי סתם נביעה שייכת לכל העיר ולא לאדם שהיא אצלו

תוד"ה **איקלע**-בערוך ובתרגום יונתן ובתרגום ירושלמי כתוב שגבלא היא הר שעיר ואילו תוס' אומרים שמשמע שזו עיר בארץ ישראל

תוד"ה **עובד**-ר' יוחנן לא סובר שהולד ממזר ולכן צריך לימוד מיוחד במסכת יבמות וקידושין שפוסלים אותה וכאן ר' יוחנן אומר בשם רבו שהולד ממזר אע"פ שהוא עצמו לא סובר כך

תוד"ה כל-ר"ת פוסק שמקילים שאין משום בישולי עכו"ם אם נאכל כמות שהוא חי או עולה על שולחן מלכים(כמו דף לח. תוד"ה איכא-ה.ב.).

תוד"ה מהו-באיזה הולכה לגת מדברת הגמרא:
 רשב"ם:האם יכול גוי להוליך לגת ריקה ענבים שכתוצאה מחלץ של ענבים אחרים בסל נוזל בסל יין
 ר"י:מדובר שיש יין בגת והולכה לגת וודאי מותרת גם אם יש מעט יין בסל כתוצאה מהדוחק והשאלה היא
 האם מותר לזרוק את הסל לגת

דף נט:

תוד"ה **נקטוה**-מדוע לא חוששים לשכשוך הגוי בכניסת ידו לחבית להוציא את האתרוג אלא רק ביציאתו: תוס':טרוד לחפש האתרוג בהכנסת היד

ר"ת:הגוי כשהכניס ידו חשב שזו חבית שמן ורק אח"כ גילה שזו חבית יין

רשב"ם:כשמכניס ידו מתכוון לחפש את האתרוג ולא נותן דעתו על היין

תוד"ה **אמר**(הראשון)-הראיה מר' יהודה בן בתירה היא שלמרות שהלכה לא כמותו שהתיר למכור לכל גוי נלמד שרבנן לא אסרו למכור לגוי עצמו שניסך **או** לפי רשב"םזה אסמכתא של הישראל לומר לגוי שזה נזק ומותר לו לגבות דמי נזקו על שאסר את יינו

תוד"ה ה"ג-אם הגוי סתם את החור מבחוץ רק מה שכנגד הברז אסור(בלשון הראשון בגמרא-ה.ב.)אבל אם הכניס אצבעו פנימה כל החבית אסורה וכן אם תחב ברז לתוך החבית וכן כתב רשב"ם בשם רש"י(לתוס' אסור בשתיה,ובב"ח אות ו' הביא מחלוקת ראשונים במה נאסר היין-ה.ב.)

תוד"ה **אמר**(השני)-פי'...לפ"ה-שיטת רש"י היא שללשון הראשון של רב פפא מה שמול הברז אסור בשתיה ולא בהנאה והשאר מותר בשתיה וללשון השני אסור עד הברז בשתיה והשאר מותר אפילו בשתיה וטעם האיסור אינו משום ניצוק אלא שמה שנוגעת האצבע טמא והשאר זה כמו הפב והשוליים במשנה בטבול יום וק'...עליו-תוס' מקשים על רש"י וקובעים שהיין עד הברז או מולו אסור בהנאה והשאר מותר בהנאה ולא בשתיה

פסק...כוותיה-רש"י ור"ת פסקו דלא כרב פפא אלא כרבא שכל היין שבחבית אסור רש"י כי הלכה כרבים ור"ת פסק כרבא שהוא רבו של רב פפא שכל היין שבחבית נגרר אחרי החור הסתום וכולו נאסר והקשה...כך-ר' משה מקוצי ור' חננאל פסקו נגד רב פפא מטעמו של רש"י שהוא יחיד מול רבים וא"ת...שניה-גם ללשון השני של רב פפא לא נאסור בבת גישתא אפילו אם הגישתא(מכין קשית מתכת-ה.ב.)עוברת לאורך כל החבית כי כאן יש צורך למצוץ מחדש את היין כדי להוציא אותו מהחבית אבל באצבע בחבית יש רק צורך בהסרת האצבע והיין יזרום(היין יותר נגרר אחרי האצבע(מעצמו)מאשר אחרי הגישתא-ה.ב.)

וצ"ל...לעיל-רב פפא ורבא סוברים כרשב"ג שיין נסך שהתערב באחר ימכר לגוי חוץ מדמי יין נסך שבו והמקרה של קדיחה במינקת שהכל אסור בגלל טיפת יין נסך הוא כחכמים שחולקים על רשב"ג ומה...שרי-היין בחבית אסור דווקא אם סתם הגוי היציאה אבל אם נגע בקילוח שיצא חוץ לחבית מותר היין שבחבית בשתיה כי אנו פוסקים שניצוק אינו חיבור וצ"ל...נאסר-לשיטה שרב פפא אסור מה שכנגד הברז צריך להוציא את שאר היין ממקום אחר בחבית כדי שלא יתערב בלחלוחית היין שיש במקום שהשאיר את האצבע ויאסר

.0 97

תוד"ה **מצידיה**-ה"יין שבעובי הנקב של החבית שנגע בו הטבול יום טמא והשאר טהור כי משקה שבא מחמת טבול יום לא פוסל (מטמא)משקה אחר

תוד"ה **עובד**-ריקנית...מותר-רש"י אסר יין מכוח הגוי אפילו בהנאה למרות שבין מזוג אסר רק בשתיה כי כאן יש כוונה מיוחדת של הגוי להריק את החבית לכלי ריק בכוונת ניסוך ומה שנשאר בחבית מותר אפילו בשתיה

ודוקא...עליה-מה שנאסר ע"י כוחו של העובד כוכבים אם מעורב כוח של ישראל מותר אפילו בשתיה

תוד"ה ואי-נראה...הכובא-ריב"ם אומר כלשון שני שברש"י שאפילו בכובא חסירה אסור היין כי זה כוחו של הגוי בכוונה ולכן אע"פ שלא נגע ביין אסור ואור"...המצניע-גוי שמזרז את הליך העברת היין מהחבית ע"י הטיה לא רצה ר"י(מבעלי התוס')להחמיר או להקל ואם בחבית מעט יין והגוי מטה אפילו אם ישראל קטן מסייע היין אסור כי הסיוע אין בו ממש

תוד"ה **זיקא**-דאין...בכך-נוד יין מעור לא נאסר בגלל תנועת היין ע"י תנועות של הגוי כי אין דרך ניסוך בכך ואם יש דלי או חבית אם נושא הגוי בידו או בכתפו שיש חשש שיגע אסור אבל אם נושא באמצעות מוט מותר

ומכאן...היטב-ר"ת ור"י התיירו מקרים שבהם הגוי חיזק את סגירת החבית כי אין דרך ניסוך בכך(תוך כדי שיפוצ-ה.ב.)

תוד"ה הוה-ר' חננאל פסק שכח כחו אסור ולכן הישראל צריך לעזור בטעינת הקורה על הענבים בגת ושהישראל יוכל לבד לטעון הקורה או שהגוי לא יוכל לבדו לטעון אלא עם הישראל ורשב"ם אומר שאם יש הפסד מרובה אפשר להקל בכח כחו ולמי שאוסר אין חילוק בין מספר הכוחות

:0 9T

תוד"ה **מעשה**-ואף...עכ"ל-רשב"ם אם יש סדקים מלמעלה למטה זה לא כמו חיבוק חבית לאורכה שאוסר היין אבל לא יכניס הגוי לחור או סדק חומר לסתום את החור ור"י...חלל-הגוי יכול לתת נעורת ולסתום את סביבות החור בתנאי שהגוי לא מכסה חלל ורבינו...ביין-רשב"ם מתיר לגוי לסתום חור שבשולי החבית ג' זה כמו סדק לרוחב ואם נוזל משם יין רב יש להיזהר שלא יגע הגוי ביין ומיהו...ר"ת-לר' תם אם סותם באמצעות סכין מותר היין כי זה מגע שלא בכוונה ע"י דבר אחר וטוב...למעלה-הטוב ביותר הוא שהישראל יניח המטלית הנחה ראשונית ואז הגוי יהדק כר"ת(דף ס. תוד"ה זיקא)

תוד"ה **בעיא**-בחנם...הדחה-תמיד צריך הדחה אם צריך ניגוב אלא רצתה הגמרא ללמד שבהדחה ללא ניגוב מועיל
כתב...ניגוב-רשב"ם אומר שאנו מקילים שלא לנגב אלא רק להדיח(אפילו לכתחילה-ה.ב.)

תוד"ה אי-יין שאינו "טופח על מנת להטפוח" נחשב יין אבל אינו נחשב חיבור ליין הבלוע בגת ולכן מספיק לו הדחה ואין צורך בניגוב

תוד"ה **דיקא**-הגמרא משווה מקרה של מפתח וחותם ביד ישראל והיין ברשות הגוי למקרה שהיין ברשות ישראל ומפתח וחותם אינם בידו

תוד"ה **כל-הכלל** "כל שבזב טהור אינו עושה ין נסך" והפכו לא מלמדים אלא שגוי לא עושה יין נסך בזריקת חפץ ליין ואפילו בכוונה ושאר הדברים הכלל לא קובע וכן הורה ר' יוסף טוב עלם ור' משה מקוצי אמר שאפילו מים שזרק הגוי שלא בכוונת מזיגה שמותר בשתיה

דף 80.

תוד"ה **התם-רש"י** משמע מדבריו שמגע ע"י דבר אחר אסור בגוי מחשש שמא יגע הגוי ורשב"ם בשם רש"י מחלק בין זריקה מקרוב שאסור בשתיה ורחוק מותר ותוס' אומרים שלא יתכן(ולעיל התירו בשתיה מגע גוי ע"י דבר אחר)

תוד"ה **המטהר-פירוש...** וחותם-רש"י (מהדורא בתרא) מעמיד המשנה שכתב הגוי שהישראל שילם לו את חובו אם העיר מעורבת ויש פתח לרה"ר היין מותר אבל אם כולם גויים היין אסור אלא אם יש מפתח וחותם ביד ישראל

והקשה...ינסכנו-ר"ת חולק על רש"י ואומר שמדובר במפתח וחותם ביד ישראל והעובד כוכבים לא כתב לו ששילים את חובו ואם יש פתח לרה"ר היין מותר ואם זה עיר של גויים או חצר של גויים אסור אפילו יש מפתח וחותם ביד ישראל

ו...לעיל-גוי בצד הבור שאין לו מלווה על ישראל מותר כי יש "תרתִי לטיבותא"(שני יתרונות) גם היין של ישראל וגם זה ברשות ישראל שזה כמו מפתח וחותרם

והיכא...כו'-אם יהודי גר בחצר שבו נמצא היין הוא נחשב שומר ליין והיין מותר גם אם הוא יין של גוי וא"ת...ונכנס-ההוכחה שיהודי שיוצא ונכנס מתיר לכתחילה יין שברשות הגוי היא כי מדובר אצלנו על עיר שכולה גויים שמפתח וחותרם לא מועיל אלא רק יוצא ונכנס

ומתוך...מעמידין-ר"ת רצה לאסור יין שלקח הגוי כדי למכוראפילו הוא בחותם בתוך חותם אך לבסוף מקל בין שקנה מהיהודי וטורח ללכת למכרו במקום אחר ומחמיר דווקא ביין שנעשה אצל הגוי ולא טורח בו הרבה שאותו יש לאסור בעיר שכולה גויים אפילו מפתח וחותם ביד ישראל

תוד"ה **והאיכא**-למרות שתקנת עזרא היתה שהרוכלים יעברו בערים שיש שם בנות ישראל בפועל היו עוברים גם בעיירות של גוים

תוד"ה וחלון-רש"י הסביר שחלון של ישראל מכון אל פתח הבית שבו נמצא היין ואין לחשוש שגוי יכנס ביום אפילו אם הדלת של הבית פתוחה אבל בלילה חוששים ואם הדלת של הבית סגורה גם בלילה אין לחשוש

דף 80:

תוד"ה **עד**-החידוש של סוף המשנה הוא שלא צריך הרבה יהודים שיגורו עם הגוי' בחצר אלא מספיק יהודי אחד

תוד"ה **ההוא**-אם הגוי ייחשב כגנב אם יתקרב אל היין מותר ואם מותר לו להתקרב ורק הנגיעה אסורה אם היין בבית פרטי הוא אסור ואם הוא ברחוב היין מותר

YESHIVAT "SHVUT ISRAEL"

EFRAT ♦ GEVAOT

ישיבת "שבות ישראל"

אפרת ♦ גבעות

ישיבת הסדר ♦ כולל אברכים ♦ ישיבה גבוהה

התורה והעבודה

עמוד 15